9. ԹԱԿԱՎՈՐՈՒ ԽԱՐՍ

Ժամանակով էրկու ախպեր կէլնեն. մեկ ախպոր յոթ խատ լաճ կէլնի, մեկ ախպոր յոթ խատ աղչիյ կէլնի:

Հըմեն օր յոթ լաճու խեր կուգյա յոթ աղչկան խոր կասի. - Պնարեով քե, յոթ քյաճու խեր:

Էն էլ ինոր կասի. - Աստծու պարին, յոթ քյեոփկու խեր:

Հըմեն օր ախչըկա խեր մոութ-մալուլ կուգյն տուն:

Պստիկ ախչիկ էն մեկ օր կուգյն, կասի. - Աղա՛, ընչի՞ հըմեն օր մոութ-մալուլ կուգյնս տուն:

Կասի. - Դե՛, գյրեող ծե տանի. հըմեն օր իմ ախպեր կուգյն կասի՝ պնարեով քյե, յոթ քյաճու խեր: Ինոր խամար էլ կմոթեմ:

Կասի. - Աղա՛, որ վատն էլ կուգյն կասի, տյուն էլ ասա՝ աստծու պնարին յոթ լաճու խեր, քյո յոթնի ճեռչ. իմ յոթնի պստիկ, թո գյնն էրթնն մեյ տեղ բազրգանութեն անեն: Հեմ ո՞րն շատ մալ կպիրի:

Էն մեկէլ օր կէրթն կնստի վեր ախպրին:

Ախպեր կուգյն, կասի. - Պնարեով քյե, յոթ քյաճու խեր:

Էն էլ ինոր կասի. - Աստծու պնարին, յոթ քյեոփկու խեր:

- Ցա՛, - կասի, - խեր էլնի, էսօր տյուն ընչի՞ կծծղաս:

- Է՛յ ախպե՛ր, քյո յոթնի ճեռչ. իմ յոթնի պստիկ, թո գյնն էրթան բնազրգանութեն անեն, մեյղըրն. հեմ ո՞րն շատ մալ կպիրի:

- Թող էրթնն, - կասի:

Կմտածի ինքն ուր կասի՝ իմուն լաճ, ինոր աղչիկ, էն ի՞նչ պիտի անի:

Էն մեկէլ օր պեռներ կկապեն, խաց կտնեն խետկեր, կխանեն ճամբեն:

Մեյ տեղ կէլնեն կինեն ճնամբնախ, կէրթնն:

Շատ կէրթնն, քյիչ կէրթնն. կխասնեն Մըսրա քյաղաքյ: Էն տեղ մեյ խատ բընեմ կուգյն ինոնց ոատ. կասի. - Տղեյնե՛ր. էկեքյ էրթանքյ զիկ աշկերտ:

Ախչիկն էլ ի մըտե լաճու ձևին:

Էն ինչ լաճն ի կասի. - Հե՛յ, ես կէրթնմ բնութեն կանեմ:

Էն ինչ աղչիյն ի. կասի. - Դե՛, իմ հնդ արա, ես կուգյնմ պնեմ:

Լաճ կթողնի կուգյն, աղչիյ կմնա բընի մոտ:

Տըսնըխինգյ օր կպնանի մոտ բընեն: Մեկ օր օղիս թնլած գյնխ. ծեռնեն կփոթընի,

կինի գյետին կկոտրի: Տիսնա մեչ իլին ակունք. ջավահիր կա: Ցավաշըմ կպախի. էլըմ կբաշլայի օղիս թալել: Չում աշուն ինոր մոտ կսաճի. աշուն գյործ կտատրի. ռաթեն կասի. - Կնճ. քյե խամար գործ կընդի. իմ գործ տմատրավ, ես էլ պետք չունեմ քյե:

Աղչիյն ի, կէլնի թողնի կէրթա մեյ խատ ուրիշ քյաղաքըմ: Մեյ խա տաշտիմ մեչ խովիվըմ կտիսնա. կխանի ոսկիմ կուտա ինոր կասի. - Ընա ով մորթի, մենակ փոր տու զի, միսն թո մնա քյե:

Կառնի փոր, կտանի մեչիդին կթափի. սերտուփըմ կլվճ. կկոծի ուր գյլեոխ, ծամեր կտնի տակ, կէլնի Չճչլիկըմ, կինի մեչ էն քյաղքին:

Կբոռա. - Կազա՛րած եմ, կազա՛րած եմ:

Մեյ խա թակավորու տըղնե կընցնի: Թակավոր կասի. - Պիրե՛քյ, արե՛քյ մե կազարած, էն օր մեր կազարած մեռեր ի:

Կէրթնն կպիրեն. կանեն ուրենց կազարած:

Ծանց կուտան ինոր. կասեն. - Մեր կազեր պիտի տանես էնա գյեոլի ճփ արածաս:

Աղչիյն ճըմեն օր կտանի էն գյեոլի ճփ կարածա: Մեկ օրմ էլ կտանի կազեր կթոնին գյեոլի ճփ. կարածան, ինքյ Չճչլկի կոտ կառնի տակ, ծամեր կքըրքըրի կմտնի գյեոլ կլողկընա, թակավրու լաճ նստե փենջճրեն կիշկա. տիսնա որ Չճչլիկն կէլնի խրեղեն ծամով ճողով աղչիկըմ:

Իրիկուն աղչիկ Չճչլկե կոտ կկոծի գյլեոխ, կառնի կազեր, կուգյճ տուն:

Էն մեկէլ օր կառնի կազեր կէրթճ արածալ, թակավորու լաճ կէրթճ կնստի փենջճրեն կիրիշկա, կասի խենքյ Չաչլիկ էլըմ ըսկուն կանի՞:

Կտիսնա՝ խա, Չճչլիկ ուր կոտ կառնի, էլըմ կմտնի ճրի մեչ, կլոխկընա. կտիսնա, որ աղչիկ ի:

Էրկ օր, իրեքյ օր ըսկընճ որ կտիսնա, մեկ օր կէրթճ մոտ ուր մեր:

- Մարե՛, - կասի, - տյու զի կփսկե՞ս:

- Խա, - կասի, - որ քյո բճբճթին կնիկ կընտսւ, քյե կփսակենքյ:

Կասի. - Մարե՛, քյե պճմ ասեմ, չծըծղաս վեր զիկ, մեր Չճչլիկ կազարած աղչիկ ի, որ ըսկուն էլնի, ես կուզեմ ինոր առնել:

- Էճ բսլամ, վազն արե, Չճչլիկ լաճ ի. էն ի՞նչ աղչիկ ի:

Լաճ ծեն կկտրի: Հըմեն օր կէլնի կնստի փենջճրեն, Չճչլկի արածներ կտիսնա:

Չճչլկե էոթեն կրակի պես կինի թակավորու լաճու սրտի մեչ, չկանա խանե ինոր լաճ աղչիկ էլնել:

Մեկ օր էլըմ կէլնի կէրթճ մոտ մեր:

Կասի. - Իլլճճ, բիլճ՛քյ, մսւրե՛, Չճչլիկ աղչի՞կ ի որ աղչիկ, ես էն կառնեմ:

Մեր կասի. - Որդի՛, որ ըսկուն ի, իրիկուն տեղ խսկի մեյ տեղ, փունջըմ ծաղիկ տիր քյո պճնցի վերեն, մեկ ինոր պճնցին, առատուն էլի տես. թե որ ինոր պճնցի վիրվին կթոռոմի, ախչիկ ի, թե որ չէ՝ վազն արե մոտեն:

Լաճն ի, կաչքի, չում իրիկուն Չճչլիկ կուգյճ:

Իրիկուն քնելու գյճխ թակավորու լաճ կէրթճ կասի. - Չճչլիկ, տյու պիտի էսա կիշեր իմ էօղեն քնես:

Չաչլիկ կասի. - Ջանը՛մ, ես խճրճմ Չճչլիկ, տյու թակավրում լաճ, ես ինչըխ քյո էօղեն կքնեմ:

- Չէ՛, - կասի, - պիտի գյճս:

- Է՛ճ, որ տյու զոռես, կու գյճմ:

Կտանի կազեր կտեղավորի. կէրթա կմտնի փագնխ ոամ կթալի. կխասկընա. թե թակավրու լաճ ի՞նչ մտքի ի:

Կտիսնա, որ թակավրու լաճ կուզի ինոր լաճ ախչիկ էլնել խասկնալ:

Իրիկուն կէլնի կէրթն թակավորու լաճու էօդեն կքնեն:

Կես կիշըրին կակխի կտիսնա. որ ուր գյըլխու վիրվի ծաղիկն առեր ի թոռոմել, ուշիկըմ կտանի էն փունջ կտնի թակավորու լաճու գյլխու վիրև. թակավորու լաճու գյլխու վիրվի ծաղիկ կտնի վեր ուր գյըլխուն:

Թակավորու լաճ կակխի, կասի. - Զանչլիկ, ընչի՞ չես քյընե, հա իրար կտեպնես:

Կասի. - Տնաշե՛ն, ըսկուն որ չոր տեղմ եքյ պառկըցուցե զի, որ իմ կող կուշտ հըմեն կցավա. կիրիշկամ չը լիսանա էլ, էլնեմ, էրթամ իմ կազեր տանեմ արածամ:

Կասի. - Զանչլի՛կ, ույու կպառկեր չոր գյետին, քյո կոդ չէր ցավե. էտա կակուղ յաթղի մե՞չ քյո կող կցավա:

Կմիամտվի թակավորու լաճ, կքյնեն:

Առատուն թակավրու լաճ կակխի, կտիսնա Զաչլիկ էլե, կնացե

Մեր կուգյն մոտ լաճ. կասի. - Տղա՛, ծաղիկն ի՞նչ էլնվ:

Կասի. - Մարե՛, իմ գյլխու վիրվին թոռոմե, ինոր մնանցե զվարթ:

- Է՛, - կասի, - որ ըսկուն ի՝ լաճ ի Զանչլիկ:

Թակավորու լաճ կէլնի շոտըմ կվազի կէրթն փենջանրեն, կուզի Զանչլիկն տիսնալ:

Էլըմ Զաչլիկն կոտ կառնի տակ, ծամերն կքյընքյընի, կմտնի ճրի մեչ կլողկընա:

Կէլնի, կրակ կինի մեչ թակավորու լաճու սրտին: Ինչխ անի, ծեռ ճար չկա:

Շապաթըմ կնցնի վերեն, թակավորու լաճ մեկ օր էլ կէրթն կպնի մոր յախեն:

- Զէ՛, - կասի. - մարե՛, ես ճիշտ կիտեմ, որ Զաչլիկն աղչիկ ի:

Կասի. - Որ ըսկուն ի, կայնի թող իրիկուն գյա քյնի. ես կէրթամ կաչքեմ, խենքյ լաճ ի, թե՝ աղչիկ:

Իրիկուն Զանչլիկ կուգյն, կազեր կտանի կտեղավորի, կէրթն կպառկի կքնի:

Մեկ էլ կակխի, ոնմ կթնալի, կտիսնա, որ թակավորու կնիկ պիտի գյա, ինոր էուրեն խասկնա:

Կէլնի էրկու խատ կծիկ կկծկի, կտնի ոտկերաց մեչ, կքնի:

Կիշեր թակավորու կնիկ կուգյն. յավաշըմ տոտ կպանա, կմտնի ներս, ոտկերաց տեխեն ծեռ կպարզի. կծկներ կինի ձեռքյ, թողնի կէրթն:

Կէրթն լաճու էօդեն, լաճուն կասի թե. - Զանչլիկ լաճ ի:

Լաճ էլմ էլ ծեն կկտրի, ամաև սիրտ չի միամտվե, քանի որ հմեն օր կտիսնա. որ խորոտ ծամով աղչիկըմ կմտնի ճյուր կլոխկընա:

Թակավորու լաճ ինքն ուր կասի՝ որ ըսկուն ի, իմ մեր զի կխաբի, կայնի ես փորցեմ:

Կէլնի մեկ օր կասի. - Մարե՛, վղաև իփի էսօր ես Զանչլիկ կպիրեմ իմ էօդեն դանվնթ:

Կասի. - Էլը՞մ Զանչլկե անուն կուտաս:

- Զէ, մարե՛, ինոր խամար չէ, խեղճ տղա ի, թո գյան մեր տուն խաց ուտի:

Կիրակին թակավորու լաճ չի թողնի Զանչլիկ կազեր տանի արածալ, կասի. - Զանչլի՛կ, ասե, էսօր մեյտեղ խաց ուտենքյ:

- Աղե՛յ. - կասի:

Լաճ Չաչլկեն կառնի տանի ուր էօղեն. փլավ կլցեն, կպիրեն. կառնի փլավ սախ կտանի ճունգըմ անձակ մարգյրիտ կտնի փլավի իրեւ:

Ինքն ուր կասի. - Կայնի խենք, թե որ ախչիկ էլնի զաթի թըմախ կանի, - շուշոտ կժողվի, թե որ լաճ՝ զաթի ծեռն ինե չի տա:

Կպիրի մեյտեղ կնստեն, խաց կուտեն:

Չաչյիյն ի, կտիսնա մարգյրտներ ճա իրիսանց կուտա էն տեխ, աման տկանց կգյնղնա:

Թակավորու լաճ կասի. - Չաչլի՛կ, տյու ընչի՞ էրկու խա մարգյրիտ չես վերուցե քե:

Կասի. - Վերուցեմ ի՞նչ անեմ, ես խեղճ չաչլիկմ եմ:

Կվերուցի էրկու-իրեք խատ կուտա Չաչըլկեն, կասի. - Չաչլի՛կ, առ տար պախի, տիր քո կնգան նշան:

- Դե՛, տու, խոսք չեմ կոտրե:

Խաց կուտեն. կպոծնեն. Չաչլիկն կէլնի կէրթա:

Ծաղպաթմ էրկու կնցնի վրեն. մեկ օր թակավրու լաճ կէրթա կասի. - Չաչլի՛կ, էսօր արե էրթանք ալմաստ սար փռանք:

Կէլնեն մեյ տեղ կէրթան: Չաչլիկ որ փըլփըլտան ալմաստներ կտիսնա, պերան կմնա պանց, ճա կէրթա, ճա ոտնով կզանի, ալմաստներ կթռուցի:

Ամա, թոմբըլնի էրկու փաչեքյ կապե, գյախտիկ խատ-խատըմ կթալի ներս, ուր էրկու փաչեքյ կլցի:

Իրիկուն մեյ տեղ կէրթան տուն, Չաչլիկ կէրթա ուր կազերաց տեղ:

Ալմաստներ կխանի տյուս, կլցի չայմանչի մեչ, կտանի, կպախի:

Ծապաթմ էրկու էլ կնցնի վերեն, մեկ օր էլ թակավրու լաճ կասի. - Չաչլի՛կ. արե էրթանք մըոշնի սար փռալ:

Կէլնեն մեյտեղ կէրթան մըոշնի սար փռալ:

Էլմ էլ Չաչլիկ գյախտիկ-մախտիկ ուր փաչեք իլին մըոշան կանի: Չաչլիկ չայմանջեմ էլ մըոշան կշինի:

Ախար թակավորու լաճ, ի՞նչ կանի, ի՞նչ չանի. չկանա Չաչըլկե աղչիկ էլնել ըսպաթ անել:

Ժամանայըմ կընցընի, կասի. - Թակավոր ապրած, դե՛ իմ ճամ տու, ես կէրթամ տուն:

Թակավորու լաճ, որ կլսի, սիրտ կմըրմըռա, ինչխ Չաչլիկ պիտի էրթա ուր տուն: Ծեռ ճար չկա:

Թակավորն ի, ինոր իրեքյ տարվան ճամ կուտա, քիչմ էլ ստիե կուտա: Քիչմ էլ թակավորու կնիկ ստիե կուտա. պեռմ էլ էն տեղ կշինի ուր խամար կէրթա թակավորուն կասի. - Կխնթրեմ, զիկ երկուս խա ծի սառ: Մեկ ես խեծնեմ, մեյն էլ մեյ կտոր պանն-մանն կա, պառնամ վերեն, էրթամ:

Թակավորն ի սեյիսին կկանչի, կասի. - Էրկու խատ խորոտ ծի տու Չաչլկեն:

Չաչլիկ կառնի ծիանքյ, կպիրի պեռ կպառնա. կկայնցուցի վեր տռան, կէրթա թակավրուն մնաս պարեով կանի. կուգյա թակավորու կընկան ծեռ կպաքյի, թակավորու լաճն էլ զաթի խոստացե. որ մե ավուր ճամբան էրթա խե Չաչլկեն:

Կէրթա կմտնի ուր քնած տեղ, էրկու մատ թղթի վերեն կգյրի. «Կուս էկա, կոա կնացի. թակավրու լաճու բեղեր շոեցի»:

Թողնի կէլնի տյուս, կխեծնի ուր ծին. թակավորու լաճն էլ խետ, կէրթնն, թակավորու լաճ կտառնա:

Չաչլիկ կառնի ուր պետ բարխանեն կէրթն ուր տուն: Կխասնի ուր խոր քյաղքյի տիմաց: Կէրթն կխասնի ծովու մոտ: Էնտեղ նխպյուրըմ կա, պետ կառնի տակ, ծիանքյ կթոնին չնյիր: Ինքյ կնստի վեր նխպրին, խաց կուտի. ճյուր կխմի, կէլնի կէրթն ծովու նփ, կխանի գյըլխուց Չնչլկե կոտ, կթալի ծով, կասի՝ տյու չում մկա զի լազըմ իր, էլ մկա քյե պետք չունեմ:

Կմտնի ծով կլոխկընա: Ծամեր կսանդրի, կէլնի տյուս, կպառկի ծովնփ, կքնի. չում ծիանքյ կշտանան:

Մեկ էլ կակխի, կտիսնա, որ իրիյվան շըքեր տարցեր են:

Ծոտըմ կէլնի ուր պետներ կպառնա. ծին կխեծնի, կէրթն ուր խոր տուսն վերեն կէճնի: Տոտ կտըփի. կուգյնն կպանսւն. տիսնան, որ ուրենց աղչիկ:

Խեր կուգյն, աղչկան ճակատ կպաքյի, պեռներ կառնի տակ:

Ուր խորոխպոր լաճ, որ ուր խետ կննցեր ի, կուրիսե. չկա:

Իրիկուն ի, աղչկան խորոխպեր կէլնի կուգյն մոտ, որ կլսի, աղչիյն իկեր ի:

Կասի. - Աղչի՛կ, ապա իմ լաճն ու՞ր է, խե քյե էկավ ինչխ էլավ:

Կասի. - Ես չուր Մըսրա քյաղաքյ սալախ կուտամ, էլ էնտեղ չեմ կիտե:

Մենք տառնանքյ վեր թակավորու լաճում:

Թակավորու լաճ կէրթն տուն, ճն սիրտ կմըրմռա, կէլնի կէրթն ինոր քնած տեխ. կտիսնա քարիմ տըկեն թըղթիմ ճոթ կէրևա: Քար կկլորի էնտեխ, թուղթ կխանի տյուս, կկարթա աղչկա գյրածն:

Սիրտ կմըրմըռա, կառնի թուղթ, կէրթն մոտ ուր մեր:

Կասի. - Մարե՛, ես չասի՞, որ Չնչլիկն աղչիկ էր, տես ի՞նչ ի գրի ուր քնելու տեղ:

Տղեն կասի. - Իսլնհ, ես պիտի էրթնմ ինոր ետև, ինոր կնտնեմ:

Կխեծնի ուր ծին, նյքեմ ոսկի կառնի խետ կէրթն:

Ծատ քիչ կէրթն, սալախ առնելով, կէճնի աղչկա տռան վերեն:

Տոտ կթփի, աղչկան խեր կուգյն տոտ կպննն:

Կասի. - Մըսնֆըր կուզե՞ս:

- Պարե՛վ, խննզնր պարե՛վ, ընչի՞ չէ:

Կառնի կէրթն էօդեն, աղչիկն էնտեղ նստուկ ի: Խետ, որ աչք կինի աղչկա. մեյմըկու կճանչընան:

Աղչիկ մեչ ուր մտաց կասի՝ աճա չում մկա փոթա, մկա էլ չեմ փոթնի:

Ամա ճանչվորութեն չեն իտա մեյ մըկու չում իրիկուն:

Իրիկուն թակավորու լաճ աղչկա խոր կասի. - Ես իկեր եմ քո աղչիկ կուզեմ:

Կտիսնա. որ լաճ խորոտ շաճեղ տղա ի, կասի. - Կուտա՛մ:

Աղչիկ չկանա ծեն խանե:

Էն մեկէլ օր խարսնըսի թադարյուք կանի: Աղչիկ զաթի խոր քեռշկ-սարա ի շինե, թակավորու քեռշկ-սարի պես, ինչ կանդար մարթ կա կժողվեն քյաղքյի մեչ, թակավորու լաճ կտանեն փսակ:

Իրեքյ օր կիշեր-ցերեկ խարսնիս կանեն: Կմնա էնօր, որ պիտի տնեն մեյտրա:

Աղչիկ ռնմ կթալի, կտիսնա, որ թակավորու լաճ միտք ունի ինոր սպանի, թոնի կիշրով փախի էրթն:

Կպերի մեյ տիկ ըոուբ կլեցի կիսատ. պերան թեռլ կկնպի, չվան մէլ կկապի տըկի պերան, կառնի մտնի գյողվան իտև:

Իրիկուն փեսեն կպիրեն մոտ խաղս. կիչկա, որ դարբար մարթ չկա, մոտոխասնա տկեն, կտիսնա, որ խարսի խալվներ խազյուկ, գյեռ կայնե էնտեղ:

Կասի. - Տյու չի՞ր իմ խոր տան կազարած:

Աղչիկ տկի չվան կքաշի, տկի պերան կկոռվի գյեռ կասի. - Խա՛:

- Տյու չի՞ր գյեռղ կլոխկընիր:

Տկի գյլեոխ կքնշվի, կասի. - Խա՛:

- Տյու չի՞ր իմ պատի վերեն գյրիր իր «Կոա էկա, կուս կնացի, թակավորու լաճու ըեղեր շոիցի»:

Տկի գյլեոխ կկոռվի. - Խա՛, ես ի:

Թակավորու լաճու շին կուգյն, խնձջնլ մեչքեն կքնշի, կզննի տկի սրտին մեչ, ըոուր կչըոա տակ, կուց կուտա ըոքի տեմ, կխմի, կտիսնա, որ շատ քաղցր ի. - Վա՜խ, - կանի, - որ քյո արուն ըսկընեմ քյաղցր էր, տյնու՞ ինչ կնընդնր քյաղցր իր:

Խնձջնլ կտնոցուցի, որ զննի մեչ ուր սրտին, աղչիկ գյողվան իտևեն կթոնի տյուս:

Ծեոքեր կպոնի, կասի. - Քյե մի զննե, ես ըստա եմ: Նոր կոտախանան մեյմեկու վերեն: Մեկ ամիս էն մնալուց եռ, կառնի ուր կնիկ կէրթն ուր խոր տուն: